

Atef Abu Saif

Uitgesteld leven

Vertaald uit het Arabisch door Richard van Leeuwen

Cossee
Amsterdam

Voor A'id Aboe Samra

Een plotselinge dood

Na'iem werd geboren tijdens een oorlog en stierf tijdens een oorlog. Het was toeval, zoals zo veel gebeurtenissen in ons leven toeval zijn.

Zo kan het verhaal worden samengevat van het plotselinge overlijden van Na'iem al-Wardani toen hij voor de ijzeren deur van zijn drukkerij stond in de straat achter zijn huis. Op dat moment trof hem een kogel en viel hij op de grond, en voordat de ambulance bij het ziekenhuis aankwam was hij overleden. In de berichten van de plaatselijke satellietzenders verdween zijn naam tussen die van twintig anderen die waren omgekomen tijdens de gebeurtenissen van de afgelopen twee dagen. Wat kon er nog meer over worden gezegd?

Het was louter toeval, een toevallige dood.

Na'iem was die ochtend wakker geworden, zoals elke andere ochtend. Geen enkel verschil. Het was een van die koude, bewolkte ochtenden in maart. Er kwam een vochtige wind door het grote raam aan de oostkant van zijn slaapkamer, met het brede, hemelsblauw geverfde kozijn. Niets trok zijn aandacht, afgezien van de stemmen van de burens die op weg waren naar de school en het geluid van de radio uit het huis van Oemm Fauzi, de weduwe. Hij bleef even mompelend in bed liggen om de slaap uit zijn ogen te wrijven, en trok toen de rode deken met witte bloemen, als een lentewei, over zich heen. Hij haalde diep adem. De deken rook nog naar Amina. Hij deed dit elke ochtend. Er zijn voorwerpen die ons op elk moment ver weg naar ons verleden kunnen meevoeren, zonder dat we be-

seffen dat hiermee wordt bevestigd dat ze alleen nog maar tot het verleden behoren. Zoals altijd stond hij moeizaam op. Hij vouwde de deken op met de geliefde geur, die hem aan zijn overleden vrouw deed denken, en legde hem op de rand van het bed.

Het was een witte kamer met een asbest plafond, een raam op het oosten, een oude bruine kast, een klerenrek achter de deur, een ronde spiegel aan de muur, een roodbruine mat bij de drempel en een aardewerken vaas met verwelkte bloemen op het tafeltje midden tussen de deur en het bed. De kamer zag eruit zoals altijd, een kleine wereld die het verhaal vertelde van een leven dat inmiddels meer dan zesendertig jaar duurde. In de zitkamer van het kleine huis hingen drie zwart-witfoto's in donkerbruine lijsten aan de muur. Een foto van Na'iem toen hij een jaar of vijfentwintig was, rechts daarvan een foto van zijn vader Ibrahiem, begin dertig, en daarnaast een foto van zijn grootvader Hoessein, die toen al over de zestig was. De foto's van zijn vader en grootvader waren in Jaffa genomen, vóór de oorlog, voordat Na'iem geboren was. Zo te zien was de foto van Na'iem in het begin van de jaren zeventig genomen. Hij stond erop met lange bakkenbaarden en een flinke haardos. Het hoofd van zijn vader Ibrahiem was getooid met een goed gesteven fez. Hij droeg een zwart colbert en een wit overhemd, en zijn ogen tuurden scherp in de verre toekomst. Grootvader Hoessein droeg op zijn hoofd een bruingeruite kaffiya met een brede, zwarte ringband. De kaffiya hing over zijn schouders op de kraag van zijn zwarte colbert. Hij zat op een rieten stoel. Zijn handen lagen op zijn over elkaar geslagen dijbenen en er hing een koord over zijn borst waarvan het uiteinde in zijn vestzak verdween, alsof er een horloge of een lorgnet aan vastzat. Aan de muur ertegenover, bij de buitendeur, hing een zwart-witfoto van Jaffa, waarop drie huizen op een heuvel stonden die kalm uitkeken op de zee. Het was een foto die in elk boek over de geschiedenis van Jaffa zou kunnen staan, de stad waarin Na'iem was geboren.

Het water kookte in het pannetje waarin hij vier eieren had ge-

legd. Hij zette zijn ochtendkoffie en sneed de geitenkaas in plakjes, een ritueel dat hij met gesloten ogen kon uitvoeren. Dit was de manier waarop Amina altijd koffiezette. Ze liet het water koken, deed de koffie erin en draaide de vlam zo laag mogelijk. Dan schepte ze het dikke schuim van het oppervlak en bracht de koffie weer aan de kook.

Het was een heel gewone ochtend, er was niets wat de aandacht trok. Dezelfde bewegingen, hetzelfde ritueel, en natuurlijk de ochtendsigaret. De wijzers van de klok waren de zeven uur nog niet gepasseerd. Zodra alles klaar was zette hij het op het tafeltje op de binnenplaats van het huis. In de andere kamer werd Samar wakker door de wekker van haar mobiel. Ze lag nog in bed toen hij zingend binnenkwam.

Het zonnetje schijnt al volop en de haan kraait in de morgenstond.
Sta op, God geve je een mooie dag...

Hetzelfde liedje, met dezelfde bewegingen, op hetzelfde uur, en dezelfde glimlach op haar gezicht, hetzelfde luie uitrekken in bed, waarna ze snel naar het ontbijttafeltje sprong, want er was niet veel tijd meer om van huis naar het college van acht uur te gaan. Dit was Samars eerste jaar aan de universiteit. Zij was als enige gebleven van zijn gezin. Hij wilde daar niet aan denken, maar de gedachte drong zich hoe dan ook af en toe op, al was het maar even, en dan voelde hij pijn. Ze hadden hem allemaal verlaten. Zijn broers waren naar verre oorden vertrokken, de een naar Chili, een ander naar China, waar hij in de import werkte, en twee naar Jordanië. Een gewoon verhaal. Zijn oudste zoon zat in de gevangenis. Je zou denken dat de deur van de cel inmiddels zo verroest was dat hij niet meer open kon, want er waren sinds de ondertekening van de Oslo-akkoorden tien groepen gevangenen vrijgelaten, maar Salmaan zat nog achter de tralies. Zijn tweede zoon Saliem had zijn bestemming gevonden in reizen en studie. Nadat hij de middelbare school had

afgemaakt had hij zich aan de Birzeit Universiteit op de Westoever ingeschreven. Vier jaar later was hij naar Gaza teruggekomen, maar na twee jaar was hij naar Engeland vertrokken om zijn academische opleiding af te maken. Na nog eens twee jaar was hij teruggekomen en een jaar in Gaza gebleven, waarna hij voor studie naar Italië was gegaan. Hij had hem dus maar weinig gezien. Zijn oudste dochter was met een neef getrouwd en naar Saoedi-Arabië geëmigreerd op zoek naar stabiliteit en rijkdom.

Alleen de arme kleine Samar was gebleven, die in eenzaamheid was opgegroeid en eraan gewend was geraakt. Ze woonde alleen met een man die de drempel van de ouderdom aan het overschrijden was en luisterde elke avond, wanneer hij van de drukkerij thuis kwam, naar zijn verhalen over zijn verborgen verdriet om de doden, voor wie hij foto's afdruckte en posters maakte, of over zijn verlangen naar Amina, 'het mooiste meisje van het kamp', en het moment waarop hij haar tegenkwam op de terugweg van de middelbare school naar het kamp. Het was een ontmoeting die zijn leven had veranderd. Ze wisselden blikken uit, terwijl zij haar boeken tegen haar borst gedrukt hield en met haar vriendinnen verder naar het midden van het kamp liep. Hij zou te weten komen dat zij in een van de dwarsstegen woonde in de wijk waar hij ook woonde. Soms is het toeval mooi. Ze zei een keer tegen hem dat alles wat hij toeval noemde in werkelijkheid door hem zo geregeld was, want hij wist precies wanneer haar schooldag afliep, hij wist welke weg ze naar huis nam en zorgde ervoor dat hij daar ook op dat moment langsliep. De eerste keer was het misschien toevallig, maar toeval gebeurt maar één keer, daarna is het geen toeval meer.

De verhalen van Na'iem waren smakelijker dan het ontbijt dat Samar tot zich nam, waarna ze naar haar kamer holde om haar tas te pakken. Voordat ze naar buiten liep drukte ze een kus op zijn wang en zei op berispende toon: 'Vergeet je niet te scheren voordat je weggaat.' Hij voelde aan de bruine haartjes op zijn kin, met hier en daar wat wit, en liep naar de badkamer om zich te scheren. Hij deed eau

de cologne op en ging naar zijn werk op deze nieuwe ochtend.

De straten waren leeg. Jongetjes liepen met borden bonen en papieren zakken met falafel naar huis. De radio van Oemm Fauzi sprak over een mogelijke oorlog ergens op de wereld. Na'iem liep de heuvel af. In de hoofdstraat van de wijk had de foto van Sjadi, die er al twee jaar hing, nog niets van zijn scherpte verloren. Zijn ogen glansden bedroefd, alsof het hem verdriet deed dat hij afscheid van het leven moest nemen. Op de dag dat de jongens naar hem toe kwamen met de foto wist hij nog niet dat Sjadi omgekomen was. Hij wist niet dat een scherpschutter hem had gedood terwijl hij op het veld achter de school aan het voetballen was. Hij had hem zelfs nog gezien op die koude lenteochtend, twee jaar geleden. Hij stond tegen een muur geleund een broodje falafel te eten en keek naar de hemel alsof hij wachtte tot de zon tussen de wolken verscheen. Hij had hem met een hoofdknik gegroet en was doorgelopen. En nog geen drie uur later moest hij van Sjadi een foto afdrukken. Hij was een held en zijn naam werd overal geroepen. Hij kon het niet geloven. De jongen die hem de kleine foto gaf zei: 'We willen er duizend posters van.' Na'iem dacht dat hij zich vergiste, want Sjadi had die ochtend nog een broodje falafel gegeten en zag er gelukkig uit. Hij had ook geen schoten gehoord of geluiden van gevechten. Het was een kalme ochtend en er was niets verontrustends aan de hand. De jongen sprak een tijd met hem af: 'We willen graag dat ze voor zonsondergang klaar zijn, want dan is de begrafenis afgelopen en is de rouwtent opgezet. Daar moeten we de posters uitdelen.' Na'iem vroeg niet hoe Sjadi was omgekomen. Hij nam de foto aan en keek ernaar, naar de glanzende ogen en de vriendelijke glimlach. Het raam aan één kant van de foto stond open naar een weidse wereld zonder grenzen, zoals de wereld waarvan die ogen droomden. Hij bevochtigde zijn lippen met zijn tong. Het kostte hem moeite zijn tranen te bedwingen.

Op de binnenplaats van de drukkerij stond een kast gemaakt van beukenhout, met dikke poten. De vijf laden met koperen handgre-